Oponentský posudek na diplomovou práci Marka Jáče

U.S. and the Czechoslovak Crisis in 1938: Policy of Appeasement?

Marek Jáč si za cíl své diplomové práce vytkl zhodnotit americkou politiku vůči československé krizi v roce 1938 a rozhodnout, zda ji lze označit za politiku appeasementu. Analyzuje za tím účelem zejména americkou diplomatickou korespondenci, ale rovněž veřejné projevy presidenta Franklina D. Roosevelta, státního tajemníka Cordella Hulla či jeho náměstka Sumnera Wellese.

Autor svou práci materiálově postavil zejména na důkladném studiu relevantních dílů edice *Foreign Relations of the United States* a rovněž dokumentace z rozsáhlé sbírky úředních materiálů presidenta Roosevelta, již měl možnost studovat v *Roosevelt Study Centre* v nizozemském Middelburgu. Rozsah použité odborné literatury odpovídá nárokům kladeným na diplomovou práci. Z relevantních děl postrádám snad jen podnětnou monografii Davida Reynoldse *From Munich to Pearl Harbor: Roosevelt's America and the Origins of the Second World War* (Chicago, Ivan R. Dee 2001) – zvláště když autor pracuje s přeci jen již zastaralou prací Basila Raucha s velmi podobným názvem i tematickým zaměřením: *Roosevelt: from Munich to Pearl Harbor: a study in the creation of a foreign policy* z roku 1950 (jakkoli autor používá druhé vydání z roku 1967).

Ocenit je jistě třeba pečlivě provedenou kritiku autorových pramenů a odborné literatury, zejména velmi realistický pohled na memoáry Edvarda Beneše či Sumnera Wellese, vydané už ve čtyřicátých letech (s. 5). Zároveň je pozoruhodné, že autor na úvod sám deklaruje možnost vlastního předsudečného pohledu na události spojené s Mnichovem, a to na základě faktu, že je Čech (s. 4). Dlužno ovšem dodat, že tato „predispozice k předsudečnosti" není z práce nijak patrná, a zároveň se lze trochu zasnít: Kéž by si tak byli podobným způsobem vědomi vlastních limitů mnohem renomovanější (nejen) čeští autoři... Na druhou stranu bych autorovi vytkl způsob, jímž opakovaně odkazuje na edici *Československá zahraniční politika v roce 1938*: protože jde o příslušný díl pramenné edice *Dokumenty československé zahraniční politiky* (tj. české analogie k *Foreign Relations of the United States*), je třeba odkazovat na konkrétní dokumenty, nikoli se spokojit s uvedením „autora" (editor Jindřich Dejmek), názvu práce a čísla stránky.

Závěry diplomové práce Marka Jáče zpochybňují interpretaci, jež je silně zakořeněná v české historiografii, a podle níž Rooseveltova diplomacie podporovala „mnichovské" řešení československé krize – pouze s tím rozdílem, že na samotné konferenci nebyla zastoupena. Namísto takto zkreslené interpretace autor črtá obraz lavírující Rooseveltovy politiky, jež se na jedné straně vyznačovala odporem k Hitlerovu expanzionismu, ale zároveň nutností brát v potaz silný izolacionismus podstatné části politické scény i většiny veřejnosti preferující zachování míru na vzdáleném kontinentě téměř za jakoukoli cenu – a rovněž prezidentovou neschopností vypořádat se s nedisciplinovaností některých „appeasersky" smýšlejících velvyslanců. Autor důkladně analyzuje také známý Rooseveltův apel Mussolinimu, aby se pokusil zprostředkovat smírčí řešení, když poukazuje na to, jak zásadně se vymezení a jazyk Rooseveltovy výzvy (účast: „all nations directly interested"; místo: „neutral spot in Europe"; způsob: „spirit of justice" a „fair dealing") lišily od skutečného aranžmá i výsledků mnichovské konference. Autor dospívá k jasně formulovaným závěrům: Roosevelt nebyl přesvědčený appeaser a svůj malý příspěvek k usmiřování Hitlera vnímal především jako krok, jak získat čas (dodejme však, že o totéž šlo i části britských politiků – podle některých autorů včetně premiéra Chamberlaina). State Department byl ve svých hodnoceních Mnichova a appeasementu rozpolcený (dodejme opět, že podobně jako britský Foreign Office). A celkově byla americká politika postavena na směsi tří vzájemně si odporujících faktorů: izolacionismu, ideji kolektivního odporu proti agresorům a „dočasného appeasementu" (*temporary appeasement*).

V této souvislosti mají vysokou hodnotu autorovy polemické exkurzy: Přesvědčivě odmítá tvrzení Fredericka Markse, podle nějž lze Roosevelta označit za „chief architect of Munich“ (s. 68). S přehledem se Marek Jáč vyrovnává také se schematickým rozdělením americké diplomacie, známým z Benešových memoárů, tj. na proud rozhodně vystupující proti appeasementu, reprezentovaný především prezidentem Rooseveltem, a proud ochotný usmiřovat Hitlera, jejž zastupovali velvyslanci Bullitt, Wilson a Kennedy. Marek Jáč toto škatulkování připisuje především Benešově hořkosti nad výsledky jeho diplomatických snah roku 1938 (s. 32).

V práci jsem nenalezl větší množství faktografických chyb, nicméně několik přece: Za nejzávažnější omyl považuji dvakrát zmíněné tvrzení, že po německé okupaci zbytku českých zemí Spojené státy uzavřely vyslanectví v Praze – a odsunuly odtamtud veškerý diplomatický personál s výjimkou George F. Kennana, který zůstal jako *semi-official political observer* (s. 22 a 64). Ve skutečnosti bylo vyslanectví změněno na generální konzulát, v jehož čele stál Irving Nelson Linnel, a to až do srpna 1940. Teprve v následujícím měsíci vyzvalo německé ministerstvo zahraničí veškerý americký diplomatický personál, aby opustil Prahu. Nedomnívám se rovněž, že je udržitelné následující tvrzení: „Czechoslovakia appeared victorious after the May crisis…“ (s. 39). Naopak, historiografie se dnes jednoznačně shoduje, že mezinárodní postavení Československa se v důsledku květnové krize roku 1938 pronikavě zhoršilo. Večer 28. září 1938 ještě neprobíhala mnichovská konference (s. 57). A 15. března 1939 Německo neokupovalo „the rest of Czechoslovakia“, nýbrž pouze zbytek českých zemí – zvláště když separace Slovenska z předešlého dne není v textu zmíněna (s. 64).

Mé další výhrady k práci jsou spíše marginální povahy: označení hlavního města Československa v americké korespondenci jako „Praha“, namísto „Prague“, jistě nelze označit za *error* (s. 5). Autor správně zmiňuje smlouvy o omezení námořního zbrojení z let 1922 a 1930 či Briand-Kellogův pakt coby výjimečná gesta internacionalismu vybočující z celkového izolacionismu americké zahraniční politiky (s. 10); bylo by však vhodné zmínit v tomto kontextu rovněž americké aktivity na poli ekonomické diplomacie prostřednictvím expertů Charlese Dawese či Owena D. Younga, jejichž zásadním cílem nepochybně bylo přispět k uvolnění mezinárodního napětí dlouhodobě způsobovaného enormními reparačními platbami, jež západní velmoci po skončení 1. světové války uvalily na Německo. Jestliže autor uvádí na scénu dosud nezmíněnou postavu, měl by uvést alespoň její funkci či jinou identifikaci (např. plukovník House – s. 12). A podobně, jestliže v textu autor cituje velvyslance, sluší se uvést i jeho jméno (britský velvyslanec ve Francii v září 1938 – sir Eric Phipps, s. 49). Mám jistou pochybnost, zda je to skutečně „professor Dallek“, kdo označuje Roosevelta za žongléra (*juggler*), jestliže autorem stejnojmenné publikace je Warren Kimball. Autor na konci odstavce každopádně odkazuje pouze na monografii Arnold A. Offnera *American Appeasement* (s. 67).

Do práce se bohužel dostalo i určité množství jazykových chyb – např. „… Roosevelt founded politically necessary… (s. 13); „… Roosevelt would to have personal conversations with each ambassador…“ (s. 34) atd. Následující věta podle mne nedává smysl: „In his dispatch he assessed the Sudeten Germans demands ‘made intentionally impossible […] to excuse an intervention’.” (s. 28) Nicméně celkově je práce napsána velmi dobrou angličtinou, což je jistě třeba ocenit.

Přes všechny výše zmíněné dílčí výhrady považuji autorovu práci za velmi zdařilou, doporučuji ji k obhajobě a domnívám se, že si ještě zaslouží hodnocení *výborně*.

V Praze dne 17. června 2013 PhDr. Vít Smetana, Ph.D.